

Спеціалізованій вченій раді Д 35.154.01
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора Павліхи
Наталії Володимирівни** на дисертаційну роботу Лисяк Наталії Михайлівни на
тему: «Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих
систем», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

Запроваджені на законодавчому рівні зміни у сфері просторового планування територій створили новий інструмент управління територією та ресурсами шляхом перенесення на рівень територіальної громади можливості самостійно визначати власні пріоритети розвитку відповідно до наявних ресурсів та економічного потенціалу. В контексті зазначеного передбачено необхідність забезпечення узгодження містобудівної документації, програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування, місцевих бюджетів.

Такі зміни є особливо важливими в контексті управління процесами урбанізації з огляду на виняткову складність, багатовекторність і міждисциплінарний характер завдань, які необхідно вирішувати для забезпечення розвитку міст як центрів економічного зростання держави. Незважаючи на те, що сьогодні проблеми міст та їх систем приваблюють увагу науковців та практиків, певне коло завдань є недостатньо дослідженим. Зокрема, потребують подальшого розвитку теоретичні та прикладні підходи для аналізу, оцінки та прийняття обґрунтованих рішень інтегрованого розвитку

урбанізованих систем. У зв'язку з цим тематика дисертаційної роботи Лисяк Н.М. є актуальною і представляє значний науковий і практичний інтерес.

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт:

- Національного університету «Львівська політехніка» за темами: «Соціально-економічний розвиток територій на інноваційних засадах (номер державної реєстрації 0120U101514), в межах якої авторкою розроблено методологічні положення та практичні рекомендації щодо напрямів соціально-економічного розвитку великих міст України»; «Проблеми формування ефективної моделі господарської системи в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0114U001236), у межах якої авторка надала аналітичні дослідження та практичні рекомендації щодо формування житлової політики у великих містах України; «Актуальні проблеми економіки і маркетингу, формування ефективної моделі господарської системи в умовах євроінтеграційних перетворень» (номер державної реєстрації 0120U100957), у межах якої авторкою надано рекомендації щодо методичних підходів до проведення маркетингових досліджень в урбаністичному середовищі, вивчення громадської думки стосовно змін у містах; «Дослідження теоретичних та прикладних аспектів соціально-гуманітарного розвитку України» (номер державної реєстрації 0114U005245), де внесок авторки полягає в дослідженнях суспільного потенціалу в просторовій організації міст та їхнього розвитку;

- ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» за темою; «Подолання ексклюзивності регулювання соціально-економічного розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0119U002012), у межах якої авторка обґрунтувала теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо просторової ексклюзивності міст та механізмів її подолання.

У роботі коректно визначено мету і завдання дослідження, відповідно до яких дисертанткою запропоновано методи, механізми та інструменти реалізації концепції інтегрованого розвитку урбанізованих систем, а також визначено

напрями удосконалення реалізації стратегічних та локальних завдань інтегрованого розвитку урбанізованих систем.

Наукова новизна одержаних результатів

Представлена до захисту дисертаційна робота має вагому наукову цінність і новизну, оскільки визначає теоретико-методологічні засади і науково-прикладні рекомендації щодо інтегрованого розвитку урбанізованих систем. Серед положень дисертації, які містять наукову новизну, слід відзначити:

- обґрунтовано структурну модель урбанізованої системи в основу якої покладено ідеї багатомірного простору, динамізму, функцій, зв'язків, розроблених у межах економічної, соціальної, містобудівної і географічної наук, яка дозволила забезпечити системність аналізу, оцінки та обґрунтування рішень у розвитку урбанізованих систем (с. 66-72);

- запропоновано концепцію інтегрованого розвитку урбанізованих систем, запропоновано принципи, методи та інструментарій, які здатні забезпечити спроможність реалізації пріоритетів інтегрованого розвитку урбанізованих систем, що базуються на обов'язковому поєднанні фінансово-економічних, соціально-інституційних і територіально-планувальних механізмів інтегрованого розвитку урбанізованих систем (с. 292-311);

- методичний підхід, що передбачає структурування системи в розрізі просторових, економічних, соціальних, часових, управлінських детермінант, виявлення взаємозв'язків та залежностей між характеристиками системи; визначення потенціалу системи та виявлення неузгодженості та конфліктів у * системі (с. 149-160);

- теоретичні положення інтегрованого розвитку урбанізованих систем на основі узагальнення закономірностей розвитку урбанізованих систем крізь призму економічної і урбаністичної наук і враховують пріоритетність людини в економіці міста, ефективне врегулювання ринків, урахування якісних характеристик у системі, дослідження процесів в системі (с. 127-147);

- сутність категорії «інтегрований розвиток урбанізованих систем», що розглядається як процес досягнення довгострокових цілей у сфері економічного розвитку, підвищення комфортності життя, просторової організації, збереження навколишнього середовища, забезпечення участі громади та прозорості діяльності влади (с. 56-58);

- класифікація етапів, видів і сутнісних ознак урбанізаційних процесів, на основі яких сформовано завдання, що потребують вирішення в контексті забезпечення інтегрованого розвитку урбанізованих систем (с.33-51);

- методичний підхід до визначення інтегрального індексу розвитку урбанізованих систем, що враховує стан розвитку ринку праці та сфери освіти; розвиток екологічно орієнтованої території, економічний розвиток (с. 200-218);

- підходи щодо функціональної організації території урбанізованої системи, з урахуванням параметрів потенційного попиту, інфраструктури, суспільно-громадських потреб населення (с. 311-322).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Теоретична частина роботи присвячена узагальнено теоретичні підходи до визначення сутнісних характеристик розвитку урбанізованих систем, розкрито особливості та структуру інституційного-організаційного забезпечення розвитку урбанізованих систем, систематизовано та виокремлено інструментарій реалізації концепції інтегрованого розвитку урбанізованих систем. На основі ретроспективного аналізу наукових теорій визначено закономірності впливу на економіку просторових і соціальних характеристик системи.

На базі розвитку методологічних положень обґрунтовано методологію дослідження територіальних (міських) систем, розвинуто концептуальні підходи та виділено детермінанти інтегрованого розвитку урбанізованих систем.

Аналітична частина дослідження присвячена діагностиці стану та проблем розвитку урбанізованих систем, зокрема запропоновано методичні

підходи до оцінювання потенціалу урбанізованих систем, а також визначено динаміку соціально-економічного розвитку міст та визначено чинники, які перешкоджають цьому процесу.

На особливу увагу заслуговує аналіз взаємозв'язків соціально-економічних та просторових параметрів та виявлення їх впливу на ефективність розвитку урбанізованих систем. Також ґрунтовно проаналізовано основні положення містобудівної документації, яка стосується схем планування територій.

У рекомендаційній частині дисертаційної роботи сформульовано та обґрунтовано концепцію інтегрованого розвитку урбанізованих систем, а також вдосконалено підходи до прогнозування і моделювання інтегрованого розвитку урбанізованих систем розвитку міст та запропоновано алгоритми та моделі вирішення часткових завдань у розвитку урбанізованої системи.

Одержані у роботі наукові результати, висновки та рекомендації у достатній мірі є обґрунтованими. Мета, завдання, об'єкт, предмет сформовані згідно з вимогами і проблематикою роботи. Вони є чітко узгодженими між собою. Робота за своєю структурою і змістом є цілісним дослідженням, яке здійснене за логічною структурою формування теоретико-методологічних основ інтегрованого розвитку урбанізованих систем.

Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором особисто. Теоретичною основою роботи слугували теорії економічного розвитку, регіональної економіки, містобудування та територіального планування. Результати дослідження вдалось отримати з врахуванням ідейних напрацювань українських і зарубіжних учених щодо розвитку урбанізованих систем. Загалом дисертантом було опрацьовано понад 330 літературних джерел.

Таким чином значимість отриманих результатів дослідження зумовлена новизною розроблених у дисертації методичних підходів, можливістю їх широкого застосування як у проведенні подальших досліджень так і у практичній діяльності.

Достовірність результатів роботи забезпечується використанням різних загальнонаукових і специфічних методів, зокрема: методи аналізу,

абстрагування та узагальнення (для визначення показників аналізу, концептуальної інтерпретації завдань інтегрованого розвитку урбанізованих систем, систематизації теоретико-методологічних і практичних підходів до управління їхнім розвитком); методи синтезу та логічного узагальнення (для структурування та визначення концептуальних положень інтегрованого розвитку урбанізованих систем); методи системного підходу (для дослідження зв'язків та встановлення залежностей між соціально-економічними і просторовими параметрами урбанізованої системи); історико-логічний метод (для вивчення ретроспективних проявів соціально-економічних і просторових змін у містах, виявлення інструментів регулювання розвитку міст в історичному контексті); графічний метод та метод порівнянь (для ідентифікації траєкторій соціально-економічного розвитку урбанізованих систем різного ієрархічного рівня та їх зіставлення, вивчення змін параметрів міст); економіко-математичне моделювання (для оцінювання впливу соціально-економічних чинників на функціонування урбанізованих систем, для визначення індексу інтегрального оцінювання стану та динаміки розвитку урбанізованих систем); спеціальні методики опитування та анкетування (для дослідження громадської думки щодо оцінки рівня комфортності проживання на прикладі вибраного міста).

У дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук Лисяк Наталії Михайлівни на тему «Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем», не знайшли застосування положення кандидатської дисертації автора.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні наукові положення та результати дисертації опубліковані у вітчизняних та іноземних наукових виданнях. За результатами дослідження опубліковано 48 наукових праць, серед яких: 4 колективні монографії; 27 статей у наукових фахових виданнях України (з них 8 у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, у т. ч. 1 – у базу Scopus), 5 статей у

наукових періодичних виданнях інших держав (у т.ч. 2 статті у виданнях, включених до міжнародної наукометричної бази Scopus), 12 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Загальний обсяг опублікованих праць становить 38,6 д. а., з них особисто здобувану належить 21,4 д.а.

Кількість наукових праць, узгодження їхнього змісту і назв з проблематикою дисертаційного дослідження відповідають встановленим вимогам. Відзначаємо, що багато праць опубліковано за великий часовий період, що свідчить про активну наукову роботу дисертантки. Водночас у роботі використано лише ті результати спільних досліджень, які отримано автором особисто.

Теоретична цінність і практичне значення наукових результатів, можливі шляхи їх використання

Теоретична значимість дослідження полягає у розробці теоретико-методологічних засадах інтегрованого розвитку урбанізованих систем, які ґрунтуються на міждисциплінарному підході, що передбачає синтез та інтеграцію теоретичних положень економічних і урбаністичних теорій.

Практична цінність висновків та рекомендацій автора доведена впровадженням результатів дисертаційної роботи у діяльність Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка № 2852-06/16183-07 від 15.03.2021 р.) - при розробленні пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів щодо продажу земельних ділянок державної та комунальної власності.

Також окремі положення дисертації апробовані на рівні Львівської * обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/233 від 13.05.2021 р.) - при підготовці програм соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області;

Червоноградська районна державна адміністрація Львівської області (довідка № 81-346 від 08.05.2021 р.) врахувала рекомендації при розробленні стратегічних планів розвитку територій;

Рекомендації стосовно аналітичних матеріалів до програми соціально-

економічного розвитку Львівської об'єднаної територіальної громади використано Львівською міською радою (довідка № 23-вих-40327 від 17.05.2021 р.);

Окремі результати дисертаційної роботи вдалось апробувати ГО «Асоціація міст України - Львівська філія» (довідка № 38 від 07.07.2021 р.) - при підготовці і проведенні навчальних семінарів щодо концепції інтегрованого розвитку міст для представників органів місцевого самоврядування та ГО «Миколаївський обласний фонд розвитку і підтримки громадських ініціатив» (довідка № 45 від 06.04.2021р.) - при підготовці матеріалів щодо можливості розвитку лідерів публічного управління та місцевого самоврядування за рахунок використання цифрових технологій.

Наукова цінність результатів дисертації підтверджується їх використанням в освітньому процесі, зокрема Інституту підприємництва та перспективних технологій НУ «Львівська політехніка»: «Регіональна економіка», «Макроекономіка», «Економічна теорія», при розробленні освітньої програми «Маркетинг територій» для освітнього рівня «Магістр» (довідка № 748 від 01.04.2021 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи потрібно зазначити наявність у ній окремих дискусійних положень та зауважень, які потребують додаткової аргументації.

- у розділі 3. автором обґрунтовано методика дослідження між характеристиками системи, проте доцільно було б більше уваги приділити виявленню неузгодженостей, дефектів та бар'єрів у системі, визначенню системних ефектів, що впливають на розвиток урбанізованої системи (с. 177-180).

- у п. 2.2. розкрито концептуальні положення інтегрованого розвитку урбанізованих систем, проте не досить глибоко висвітлено їх відмінність від галузевих економік (с. 127-148);

- у розділі 4. (с.222) при аналізі стратегій соціально-економічного розвитку та містобудівної документації у розвитку міст доцільно було

розширити проблематику неузгодженостей між даними документами і їхнього впливу на ефективність функціонування урбанізованих систем;

- у п.5.3. при обґрунтуванні підходів до формування агломераційних утворень, доцільно глибше «прив'язати» їх до адміністративно-територіальних змін в Україні та створенням нових територіальних громад (с. 337-344).

Тим не менше, висловлені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження Н.М. Лисяк.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Лисяк Наталії Михайлівни є завершеним логічно побудованим науковим дослідженням, результатом якого є вирішення актуального науково-практичного завдання інтегрованого розвитку урбанізованих систем. Вибрана для дослідження тема є актуальною. Поставлена мета дисертаційної роботи є досягнутою, а сформульовані завдання - виконаними. Результатам, висновкам та рекомендаціям дисертаційної роботи властиві наукова новизна та практична значущість. Робота виконана на високому теоретичному рівні з використанням сучасних теоретичних положень і сукупності методів наукового дослідження. Дисертаційну роботу написано науковим стилем, державною мовою. Автореферат і публікації відображають основний зміст дисертації, а сама робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

За результатами аналізу змісту дисертації на тему «Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем» можна дійти висновку, що за своїм змістом і фаховим спрямуванням вона відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, пп. 9, 10, 12, 13 постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами та доповненнями), а її автор Лисяк Наталія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня

доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проектами,
доктор економічних наук, професор

 Павліха Н.В.

Підпис Н.В. Павліхи
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
17. березня 2026.